

UNIVERSITY
OF OSLO

Introduksjonsforelesning Økonomisk aktivitet og økonomisk politikk

Steinar Holden
Økonomisk institutt, UiO
<http://folk.uio.no/sholden/>

18. august 2011

2010

UNIVERSITY
OF OSLO

Hva er samfunnsøkonomi?

- studere beslutninger og valg som økonomiske aktører tar
 - . individer, bedrifter, staten, andre
- forklare hvorfor
-
- økonomiske teorier – en teori er en forenklet beskrivelse av virkeligheten.
 - . En enkel teori om etterspørsel sier at hvis prisen på melk øker, så kjøper folk mindre melk
- teorier testes mot data, og kvantifiseres
 - . Kjøper folk mindre melk når prisen stiger?
 - . Hvor mye mindre melk kjøper man?

2010

UNIVERSITY
OF OSLO

Tradisjonell antakelse – economic man

- . Fullkommen rasjonell aktør.
 - .Har veldefinerte mål, og treffer de beslutninger som er best i forhold til målene.
 - .Atferd kan beskrives som matematisk problem, maksimere nytte gitt noen begrensninger
- . Vitenskapsteoretisk motivasjon – ved forklaring av atferd, bør en starte med å anta at aktøren har mål/ønsker, og forsøker å realisere disse målene.

2010

UNIVERSITY
OF OSLO

Economic man forts

- . Velegnet for teoribygging
- . Mange handlinger ikke er så rasjonelle, men
 - .Tro på at folk flest handler fornuftig, og dermed kan modelleres som rasjonell
 - .Hvis en ikke antar rasjonelle valg, kan en anta alt – og forklare enhver handling

2010

UNIVERSITY
OF OSLO

Stadig flere økonomer åpne for atferdsøkonomi

- . Aktører med begrenset rasjonalitet
 - . viljesvakhet
 - . greier ikke håndtere risiko – skiller for lite mellom liten og meget liten sannsynlighet
 - . påvirkes for mye av synlige tilfeller
 - . status quo skjevhet
- . Grundig psykologisk dokumentasjon -kan ikke anta hvilken som helst atferd
- . er systematiske hos folk flest, og vil dermed påvirke økonomien totalt.
- . Atferd forklares med:
 - . hvilke alternativer aktørene står overfor,
 - . hvilke insentiver/målsettinger de har

2010

UNIVERSITY
OF OSLO

Mikroøkonomi og makroøkonomi

- . Mikroøkonomi – den delen av faget der vi ser på de beslutninger som enkeltindivider og bedrifter tar, og hvilke konsekvenser disse beslutningene har
- .
- . Makro – der vi ser på de store sammenhengene i økonomien, som økonomisk vekst, arbeidsledighet, rente, handelsbalanse, inflasjon.
- .
- . Ikke noe skarpt skille.
- .
- . Makroøkonomi bygger på mikroøkonomi.

2010

Fra finanskrisen til gjeldskrise

- Overraskende krise
 . Også for økonomer
- Effektive tiltak forhindret katastrofen
- Men underliggende problemer fikk ny form
 . Høy privat gjeld ble til høy offentlig gjeld

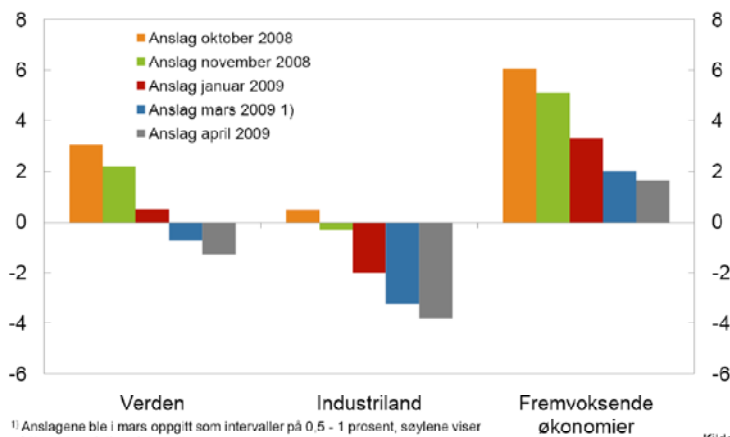
2010

Overraskende krise

BNP-vekst for 2009

Anslag gitt av IMF ved ulike tidspunkt. Prosentvis vekst fra året før

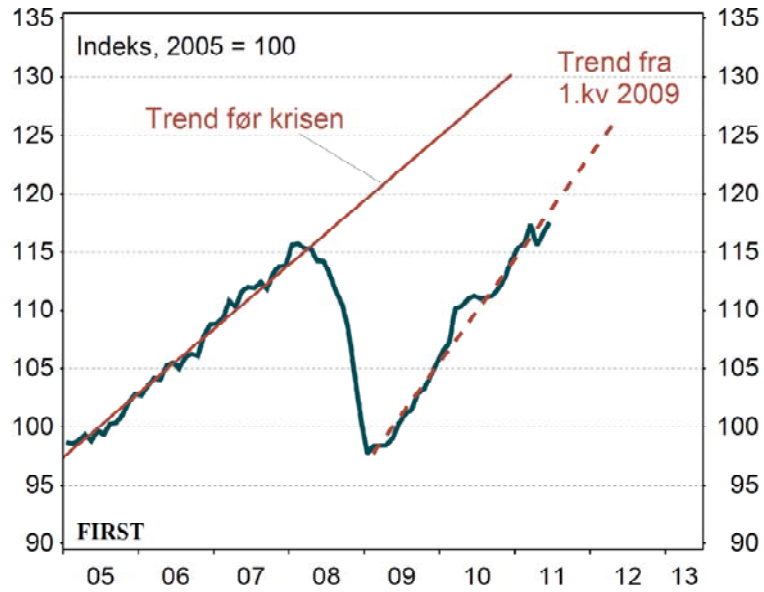
¹⁾ Anslagene ble i mars oppgitt som intervaller på 0,5 - 1 prosent, søylene viser midtpunktene i disse intervallene

Kilde: IMF

UNIVERSITY OF OSLO

Global industriproduksjon

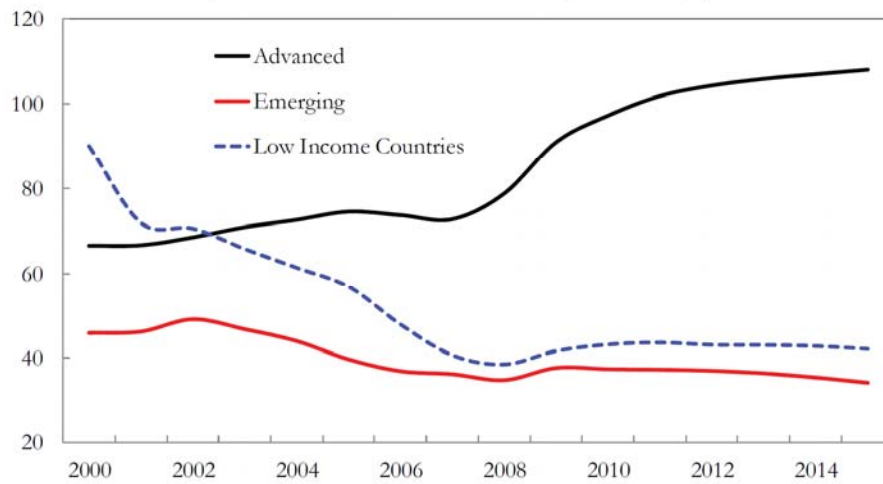
2010

UNIVERSITY OF OSLO

Økende offentlig gjeld

Figure 1.6. General Government Gross Debt Ratios
(Percent of GDP; 2009 PPP-GDP weighted average)

2010

UNIVERSITY OF OSLO

Langvarig økning i arbeidsledigheten

In per cent of labour force

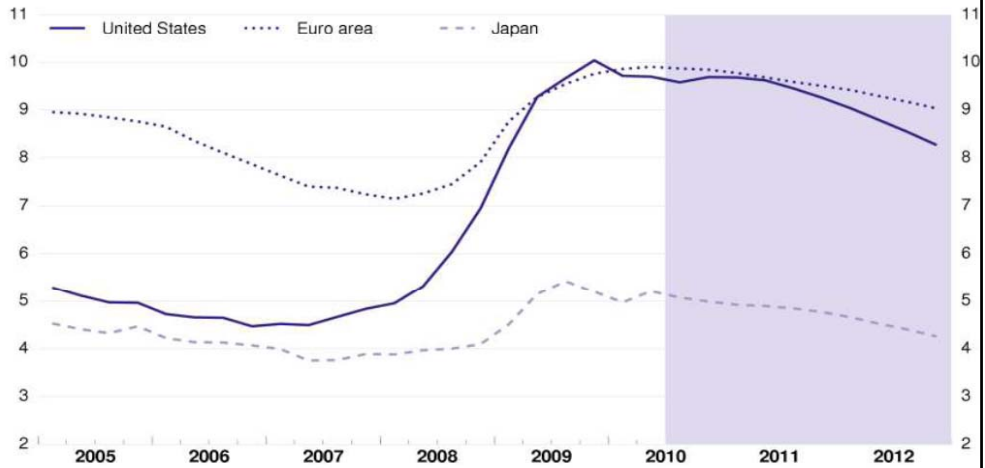
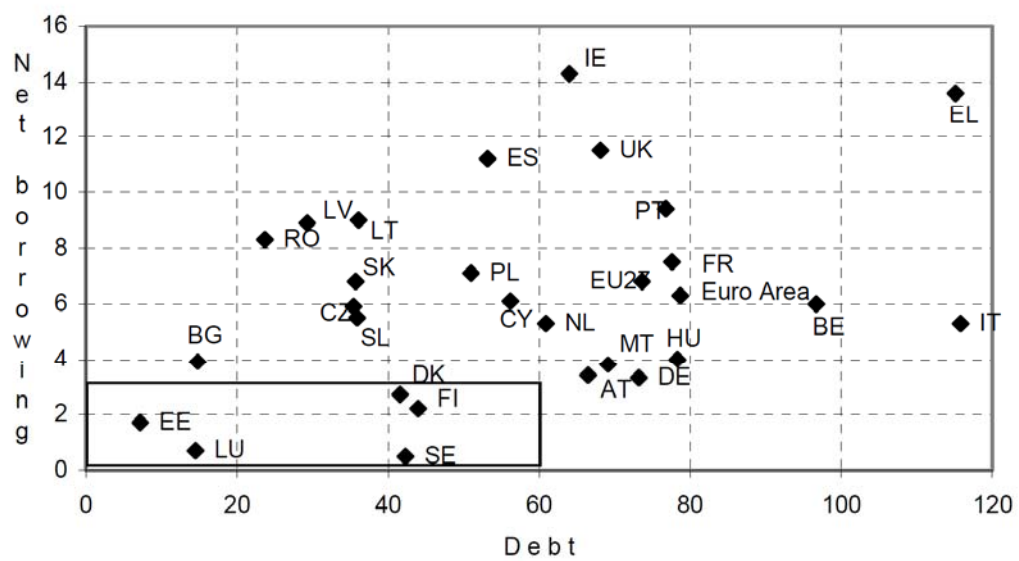

Figure 5 SGP compliance in EU member states 2009
Per cent of GDP

UNIVERSITY
OF OSLO

Finanskrisen – sammenbrudd i det finansielle systemet

- . Globale ubalanser og lav rente
- . Sterk kredittvekst gjennom flere år
- . Lav egenkapitalandel og høy andel kortsiktig finansiering
- . Undervurdering av risiko i nye finansielle produkter
- . Sammenveving over hele verden

- . Uheldige insentiver og mangelfull regulering

2010

UNIVERSITY
OF OSLO

Finanskrisen ledet til gjeldskrisen

- . Nedgangen førte til kraftig økning i offentlig gjeld
 - . Reduserte skatteinntekter
 - . Økte trygdeutgifter
 - . Støttetiltak

- . Stor gjeld og politiske konflikter gir stor usikkerhet og fare for krise

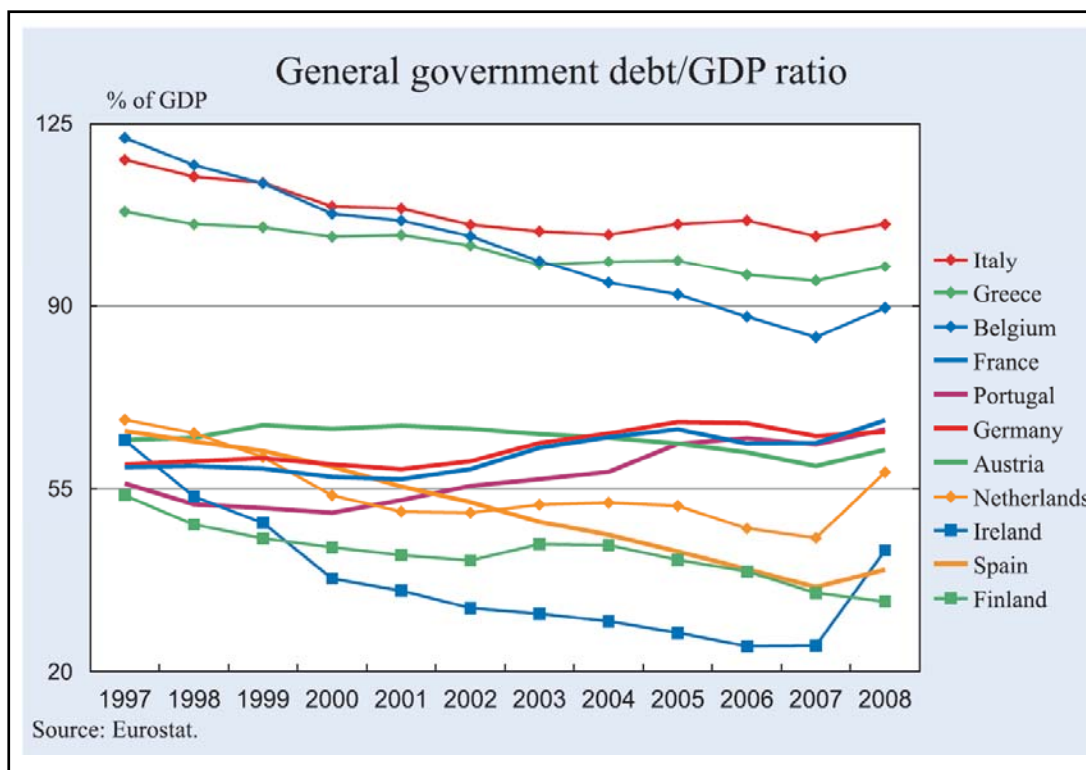
2010

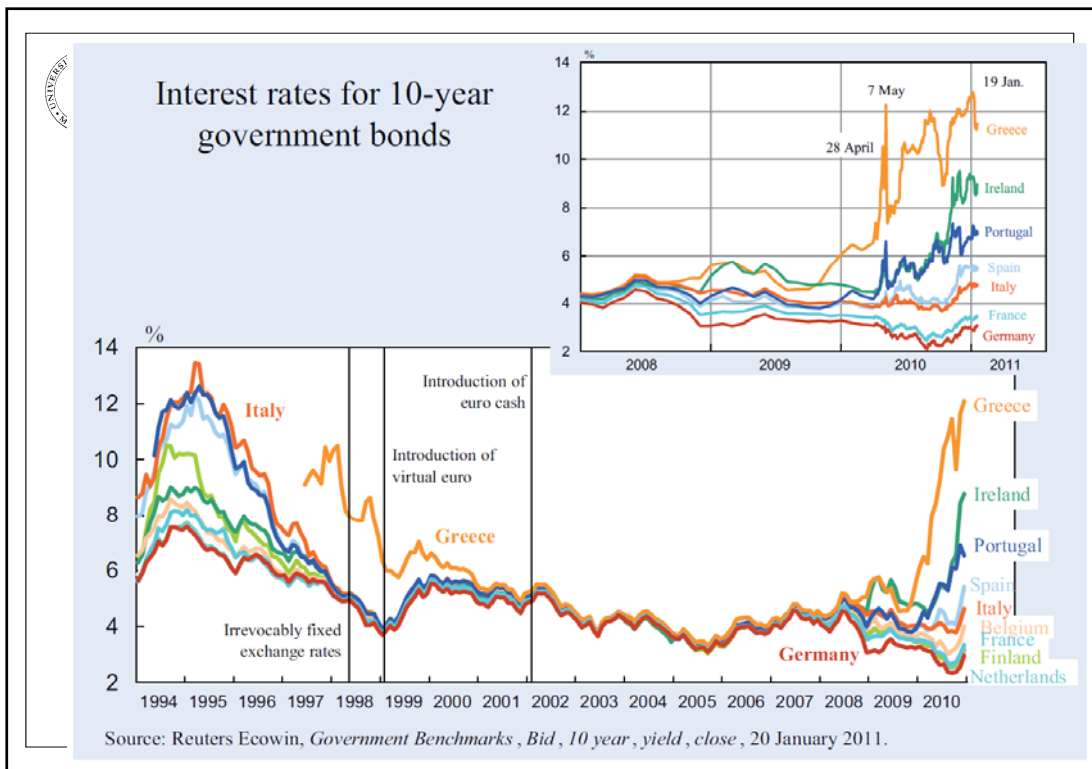
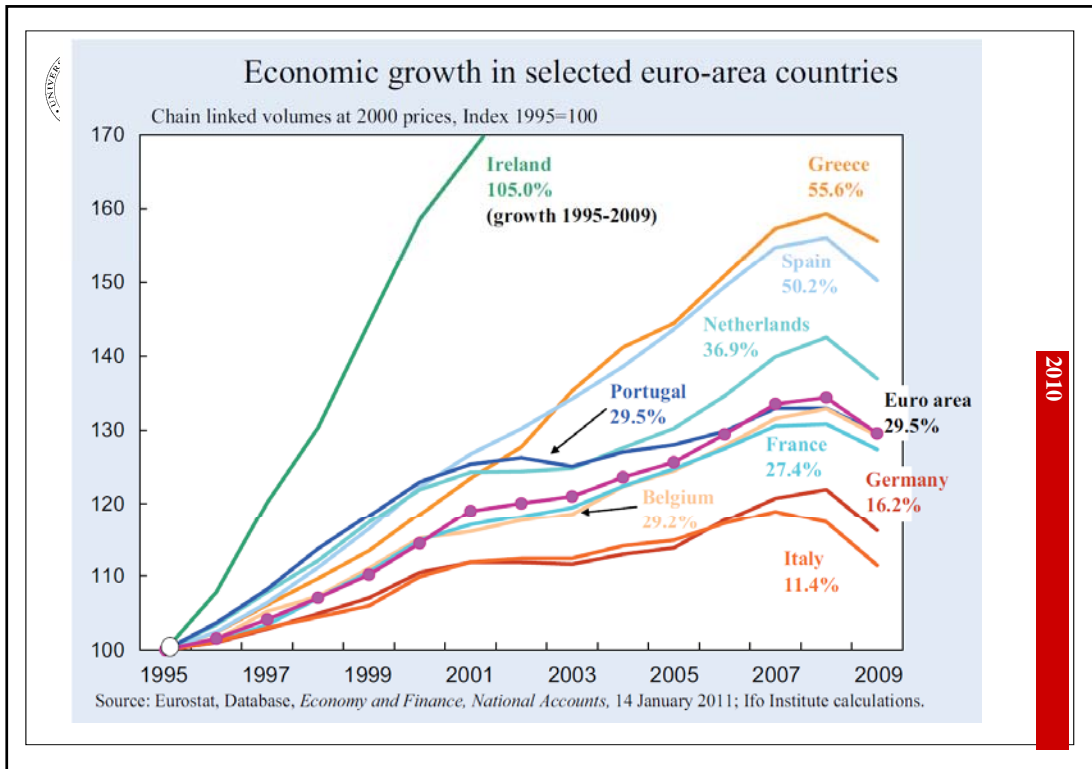

Hvordan kunne det gå så galt?

- Svake offentlige finanser i mange EU-land i mange år
- Brudd på stabilitetspakt førte til lempning av prosedyrene, ikke til strammere finanspolitikk
- Men det så ikke så farlig ut – gjelden var på vei nedover

2010

UNIVERSITY
OF OSLO

Makroøkonomiske ubalanser tilslørte svake statsfinanser

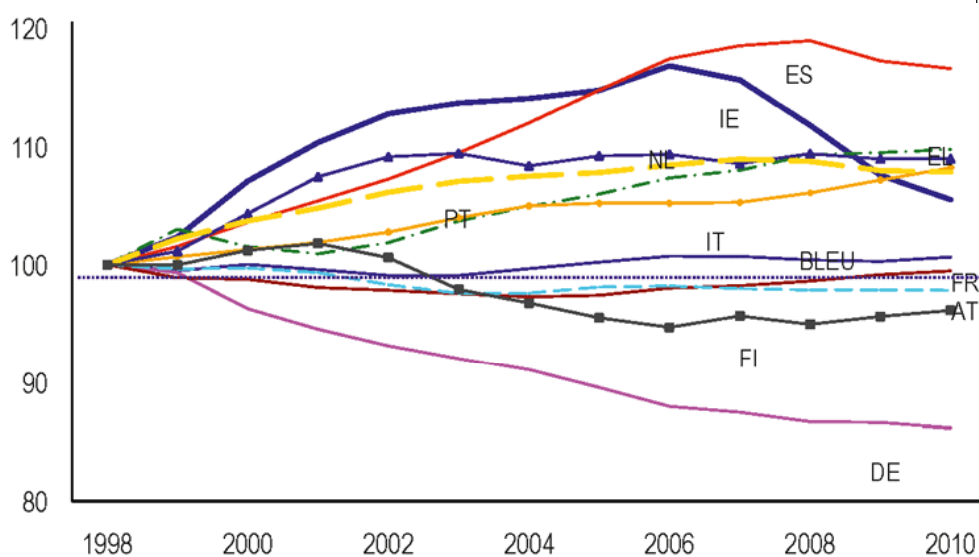
- Finansiell ubalanse – økende gjeld og boligpriser, og høy boligbygging ga høyt BNP og store skatteinntekter
- Høyt etterspørselsnivå førte til høyt BNP og store skatteinntekter, men også stor import og underskudd på handelsbalansen
- Utviklingen var ikke bærekraftig: Da gjeldsproblemer førte til lavere etterspørsel, økte budsjettunderskuddene kraftig

2010

UNIVERSITY
OF OSLO

Endringer i kostnadsnivå Reell, effektiv valutakurs, BNP-deflator

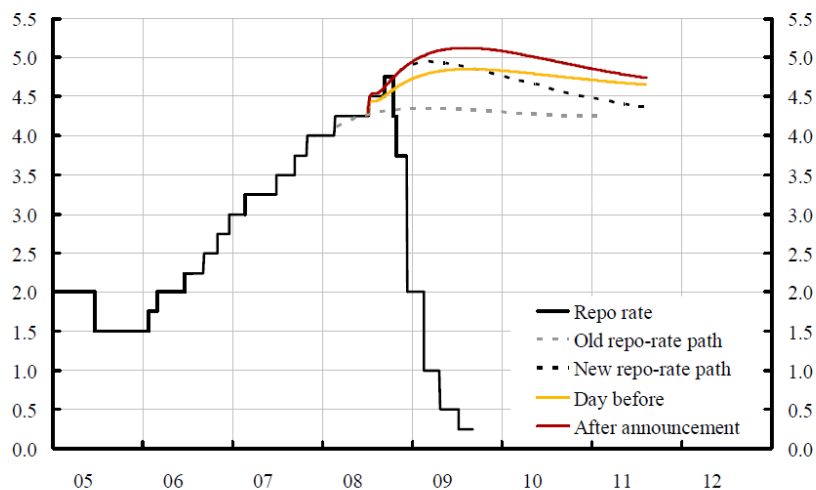
Source: European Commission

UNIVERSITY OF OSLO

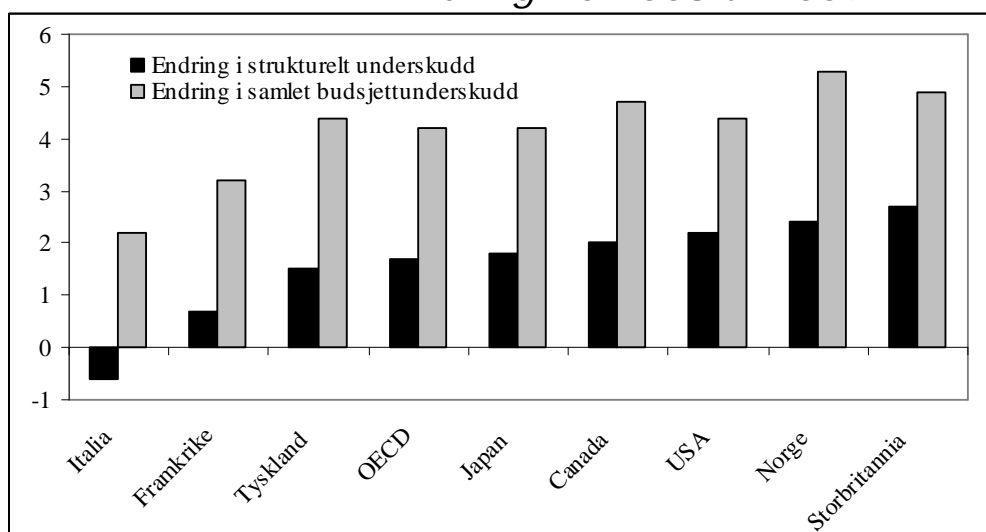
Rentekutt til tross for gamle planer Riksbanken: renteprognose & markedsrenter

July 2008

UNIVERSITY OF OSLO

Samlet og strukturelt budsjettunderskudd i prosent av BNP. Endring fra 2008 til 2009

UNIVI
OF OS

10 y gov bond yields

2010

UNIVERSITY
OF OSLO

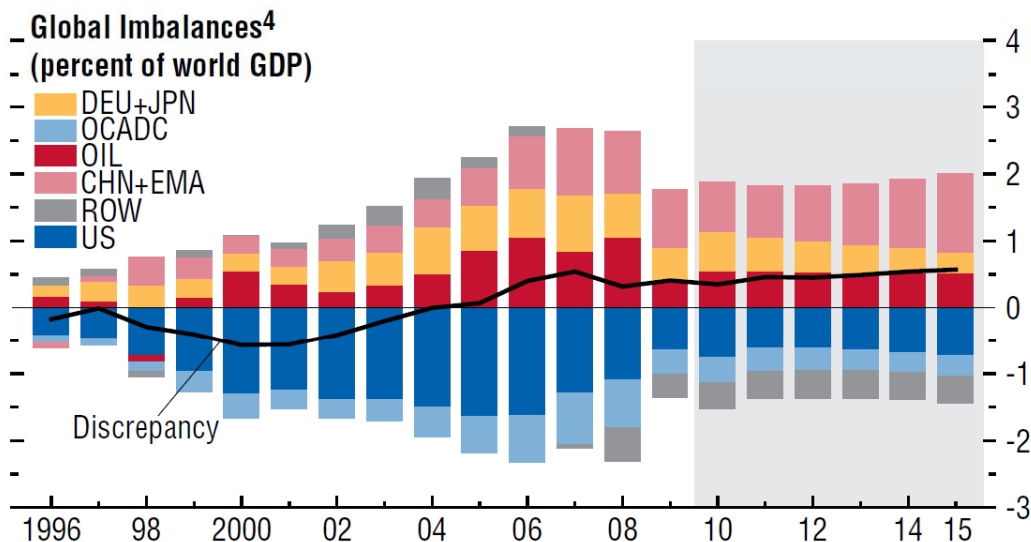
To likevekter

- . God likevekt
 - .Markedet har tillit til at gjelden kan betales
 - .Renten blir lav, og gjelden kan betales
- . Dårlig likevekt
 - .Markedet frykter at gjelden ikke blir betalt
 - .Renten blir så høy at gjelden ikke kan betales

2010

Underskuddslandene forblir i underskudd – og gjelden øker

Veien fremover

- Finanspolitiske innstramninger er nødvendige
 - Men innstramninger fører til redusert etterspørsel som svekker økonomien
-
- Love fremtidige innstramninger som skaper tillit uten å svekke økonomien
-
- Økte investeringer som øker etterspørselen og bedrer tilliten
-
- Økt etterspørsel i land med overskudd på driftsbalansen